

ВПЛИВ РОЗМІРУ ПІДПРИЄМСТВА НА ВИБІР МЕХАНІЗМІВ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних умовах розвитку ринку все більшої актуальності набуває проблема пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємств та зростання якості продукції. Одним із способів вирішення таких завдань є реалізація процесів трансферу технологій підприємствами.

Проте, перш ніж здійснювати деталізацію механізмів трансферу технологій, необхідно дослідити сутність цього поняття. Вільна енциклопедія Вікіпедія визначає, що «трансфер технологій являє собою процес передачі навичок, знань, технологій, методів виробництва, зразків виробництва і складових об'єктів технологій між урядами та іншими установами з метою забезпечення науково-технічного прогресу» [1]. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначає, що «трансфер технології – передача технології, що оформляється шляхом укладення двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права і обов'язки щодо технології та /або її складових» [2]. Важливо відмітити відмінність трансферу технологій від поняття «комерціалізація», яке полягає в тому, що комерціалізація обов'язково передбачає отримання прибутку від використання об'єкта технології, а трансфер технологій може бути і на безоплатній основі.

Цей ж закон визначає, що «трансфер технологій може здійснюватися, зокрема, шляхом укладення таких договорів:

- про поставку промислової технології;
- технічно-промислової кооперації;
- про надання технічних послуг;
- інжинірингу - про виконання робіт і надання послуг;
- про створення спільних підприємств;
- про надання в оренду або лізинг складових технологій, обладнання;
- комерційної концесії (франчайзингу)» [2].

Незважаючи на наявність різних способів реалізації трансферу технологій, відкритим залишається питання про особливості його реалізації для різних за розмірами підприємств. У залежності від розмірів підприємства мають різні проблеми та інноваційний потенціал. Доцільно розглянути особливості трансферу технологій для тих підприємств, що виступають реципієнтами та навести можливі для них джерела технологій. Необхідно врахувати особливості малих, середніх та великих підприємств при виборі способів трансферу.

Для малих підприємств основними проблемами є відсутність додаткових ресурсів для залучення технологій у господарські процеси та кваліфікованих кадрів для впровадження отриманих технологій. Враховуючи наведені проблеми, доцільно запропонувати найбільш прості та дешеві механізми трансферу технологій:

- 1). ліцензування, що дозволяє отримувати необхідні ресурси в користування за відповідну плату;
- 2). технічна допомога – отримання технологій одноразово у рамках конкретного проекту, шляхом залучення допомоги ззовні;
- 3). передача ноу-хау.

Усі наведені способи досить легкі у реалізації та не вимагають дуже великих затрат. Щодо ліцензування, то це найпростіший спосіб залучення інновацій у господарські процеси підприємства. Найчастіше об'єктами, що передаються шляхом укладання ліцензійних договорів, є комп'ютерні програми. Малі підприємства часто здійснюють впровадження технологій на підприємство не мас-

штабно, а у рамках окремих проектів. Для таких цілей часто і використовують технічну допомогу, коли працівники самостійно не можуть впоратися із поставленими завданнями. У рамках технічної допомоги можуть надаватися як послуги, так і інформація та спеціалісти у необхідних галузях. Передача ноу-хау є доволі поширеним способом взаємодії між суб'єктами трансферу. Щодо ноу-хау, то такий об'єкт не може мати відповідної охорони згідно українського законодавства, тому в договорі передачі існують певні ризики. Наведені ризики впливають на ціну договору, що є доволі привабливим моментом для малих підприємств.

Для середніх за розмірами підприємств доцільними є інші способи трансферу технологій, а саме: співпраця із університетами та науковими лабораторіями (держаними та приватними). Особливістю такої співпраці має стати можливість вибору для підприємства між вже здійсненими технологічними рішеннями, якими володіє джерело технологій, та перспективами розроблення технологій на замовлення. Налагоджена робота з науковими організаціями дозволить оптимізувати ціну отримуваних технологій за рахунок ширшого вибору. При виборі такого способу взаємодії підприємства можуть розраховувати на отримання не тільки готових продуктів, а й отримання необхідних відомостей, що містяться в технологічній документації.

Великі підприємства, як правило, володіють більшими ресурсами, що дає можливість запропонувати інші механізми трансферу технологій. Одним із способів вирішення проблем великих підприємств мають стати об'єднання для спільних досліджень. ТанDEM бізнесу та науки дозволить пришвидшити винахідницький процес за рахунок скорочення часу на пошуки інвесторів, а реципієнту отримувати швидкі та ефективні рішення.

Практика діяльності деяких західних компаній показує, що в цілях проведення спільних НДДКР часто об'єднуються підприємства однієї галузі, що дозволяє узагальнити усі існуючі проблеми та прийняти найбільш оптимальне рішення щодо напрямку досліджень.

Наслідком такої співпраці для великих підприємств може стати організація спільного виробництва за результатами проведених науково-дослідних робіт. Реалізація таких механізмів трансферу дозволить підприємствам економити кошти на залученні вчених для підвищення результативності проведення власних досліджень. Проте, при такому способі взаємодії існують певні ризики, що пов'язані із використанням однакової інформації різними підприємствами. Для учасників виходом є укладення угоди з розподілу результатів НДДКР для уникнення подальших спорів.

Спільним рішенням для усіх підприємств, незалежно від розміру, є безоплатний трансфер, а саме участь у семінарах, виставках, конференціях, спеціальних наукових програмах. Такий механізм отримання інформації дозволяє вчасно реагувати на появу наукових новинок, а також покращувати та нарощувати контакти для подальшої співпраці.

Незважаючи на величину підприємства, розвиток в сьогоdnішніх ринкових умовах є неможливим без здійснення інноваційної діяльності. Проте механізми такого розвитку є доволі різноманітними, що дозволяє керівникам вибирати оптимальні для їхнього підприємства. Варто наголосити на важливості управління знаннями для підвищення ефективності впроваджуваних технологій. Без відповідних знань та навиків, навіть передова технологія може бути використана неефективно. Актуальним є питання підвищення ефективності використання знань працівників на користь підприємства. Практика діяльності західних компаній показує, що успішні підприємства мають максимально застосовувати інформацію, що надходить від власних працівників, споживачів, конкурентів та інших учасників господарського процесу. Створення баз даних з отриманою інформацією може стати хорошим рішенням для будь-яких за розміром підприємств.

Доцільно зробити висновок про врахування важливості особливостей та розмірів підприємства при пошуку шляхів його розвитку.

1. Вільна енциклопедія Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Трансфер_технологій 2. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 45, ст.434.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/143-16>